
Sentimental, per Sergi Pàmies. Quaderns Crema. Barcelona, 1995

Superades les receptes del segle passat, un gruix important de la novel·lística del XX s'ha distingit pel seu afany evolutiu fins a convertir-se en un gènere proteic i manierista. Sovint, la gràcia peculiar d'un estil o la llampada d'una idea concentren tot el suc d'una novel·la i a cavall de la mateixa jugada se'n despengen fins a perdre's els atributs que abans hi eren imprescindibles: la psicologia dels actants, un tramat argumental poc o molt complex, un tou de personatges per apuntalar els pilars protagonistes i una certa coherència en el bloc de la narrativitat.

Les novel·les de Sergi Pàmies encaixen bé dins d'aquesta voluntat manierista esforçada a trobar, no només un estil propi, sinó aquell territori personal poc deutor dels convencionalismes, però respectuós amb alguns elements de la tradició. Sentimental, la darrera novel·la, marca aquest territori singular amb dos elements motrius: la fugida sense aturador, d'una banda, i una successió d'estampes i flaixos que repassen el catàleg tradicional dels gèneres literaris. Així, el protagonista que surt a comprar tabac per no tornar més a casa seva entra, sense haver-ho previst, en l'espiral d'una fugida que el duu de Bèlgica fins al Brasil, en una primera fase, i deu anys més tard, a rodolar per no sé quins espais siderals en un rapte de ciència-ficció. En bona part, doncs, la novel·la es desenvolupa en sentit estrictament lineal, com un fil d'estendre roba sobre el qual s'hi van penjant anècdotes, breus episodis i detalls de personatges que entren i surten llampant del solc i cavalló de la

història.

Crec que Sentimental se salva, sobretot, per l'estat de gràcia d'un estil tocat per l'alè dels déus, per l'encert esgotador del seu ritme trepidant, per la primfilada atenció al detall i pel joc d'intensitat i angoixa que com a escriptor és capaç de trametre al lector. Curt i ras, Sergi Pàmies domina l'ofici i motllura com vol el fang i les formes de la narració, té desimboltura per sortint-se de situacions narrativament compromeses (el tram final de la novel·la, per exemple) i no em sembla exagerat afirmar que pot narrar el que vulgui que ho farà amb eficàcia. El que potser ja no tinc tan clar és el valor de conjunt de la novel·la i sobretot l'aposta per un territori tan esmunyedís com el del tram argumental que proposa. Potser és que, com a lector, enyoro que una capacitat narrativa tan ben compulsada no es comprometi en projectes de més solidesa de conjunt.

--
El llegir no fa perdre l'escriure, per Manuel de Pedrolo. A cura de Xavier Garcia. Pagés Editors. Lleida, 1994.

--

Es conegut que Pedrolo fou un grafòman empedreit i ho palesen fefaentment el gavadal de títols que publicà i els milers de pàgines que deixà escrites. A banda, es distingí com un lector voraç -un "lectòman" apunta Xavier Garcia- i ho demostren, amb la contundència que calgui, les proses del seu dietari, l'esplèndida biblioteca que reuní i les feines que li tocà de fer com a traductor i director d'una col·lecció tan afinada com "La Cua de Palla". Prop de la passió lectora, però, va saber desplegar un tou de reflexió crítica que

comunicava epistolàrment als amics, que escampava entre les notes del dietari i que no va defugir, quan va caldre, de publicar-ho en forma de pròleg o d'article crític. Xavier Garcia ha aplegat tots els textos sobre literatura que m'ha estat possible de recollir que suposen, a la pràctica, un mostrari generós d'aquesta sorprenent activitat lectora. I els ha estructurat en tres apartats que corresponen, respectivament, a la literatura nord-americana (Hemingway, Bowles, Henry Miller, Steinbeck, Dos Passos, Carson McCullers, Norman Mailer, Truman Capote i Faulkner), a la francesa (Michaux, Malraux, Lautréámont), i a la catalana.

Un lector atent al detall, i amb ganes d'establir els paral·lels i les comparances pertinents, podria assenyalar una doble correlació de les influències lectores que rebia Manuel de Pedrolo. La primera, i potser la més immediata, sortia en la forma de reflexió crítica que mostren aquests papers o bé campava entre el paquet de notes del dietari. Molt sovint, però, al costat de l'apunt reflexiu, la influència s'escapava per les senderes més subtils de la ficció. Pedrolo fou una magnífica esponja en el doble sentit de sístole i diàstole. Per això, més d'una lectura concloent va acabar fent dreuera entre les pàgines de la pròpia bibliografia. No és tampoc cap casualitat que quan els estudiosos pedrolians busquen els referents de la seva narrativa, la majoria dels noms són els mateixos que ara s'escampen pels assaigs d'El llegir no fa perdre l'escriure.

--Converses amb Goethe. En els darrers anys de la seva vida, per J.P. Eckermann. Traducció i introducció de J. Bofill i Ferro. Pròleg de J. Muñoz Millanes. Edició a cura de R.M. Bofill. Columna. Barcelona, 1994.

--

Johann Peter Eckermann (1792-1854) fou un poeta i assagista alemany que tingué la sort de conèixer i tractar intensament Goethe (1749-1832) durant els darrers nou anys de la seva vida, de 1823 a 1832. N'esdevingué una mena de secretari il·lustrat que anava deixant escrit el testimoni d'aquests anys de tracte privilegiat. Goethe tenia setanta-quatre anys, malaltejava i el resultat d'aquesta relació continuada i familiar són les Converses amb Goethe, llibre fonamental per a conèixer els plecs d'aquest tipus cabdal que fou l'autor del Faust, homenot imprescindible de la cultura occidental.

Des del començament, Goethe estava a l'aguait de les anotacions de dietari que duia Eckermann i l'empresa fou afavorida per la publicació, el 1824, de Journal of the Conversations of Lord Byron, de Thomas Medwin. Les converses entre Lord Byron i Thomas Medwin entusiasmaron Goethe, i Eckermann mateix s'afanyà a suggerir-li l'estratègia paral·lela d'estructurar el seus apunts com una obra autònoma. La jugada permetia a Eckermann de convertir-se en el portaveu més autoritzat de Goethe davant de l'opinió pública i, des de la perspectiva del poeta, la feina d'Eckermann complementava els Annals, la crònica de la seva vida, interromputs justament el 1822.

Tot al llarg de més d'un segle, la crítica ha insistit sobre el valor excepcional de les Converses i s'ha destacat la paradoxal vitalitat i empenta d'un Goethe ja gran però sempre en forma, suggestiu i pletòric d'idees. S'ha discutit, també, fins a quin punt l'autoria del llibre no hauria de ser compartida i han estat molts els que han volgut primfilar fins on arribà la fidelitat d'Eckermann en la transcripció i reelaboració de les converses. Sigui com sigui

es tracta d'un volum de mèrit i un luxe per a qualsevol literatura que, traduint-lo, l'incorpori al cabal del propi patrimoni. Des d'aquesta perspectiva, la traducció catalana demana un comentari addicional. Les converses foren traduïdes per Jaume Bofill i Ferro (1893-1968) a mitjan segle, possiblement entre 1949 i 1954, i han romàs inèdites fins ara mateix. Quaranta anys després, doncs, la literatura catalana pot enorgullir-se d'incorporar un llibre dels titllats com a fonamentals en la història de la cultura.

--Un casament a províncies, per Marchesa Colombi. Traducció de Carme Arenas. Presentació d'Italo Calvino. Pròleg de Natalia Ginzburg. Editorial Límits. Andorra, 1994.

-

La novel·la pertany a l'estirp de les joies perdudes que demanen l'alerta d'un toc a sometent perquè, en benefici de la literatura, siguin més conegudes i transitades. Rera el pseudònim de Marchesa Colombi s'amaga el nom de Maria Antonietta Torriani (1846-1920), dama de la societat milanesa del XIX i muller del fundador i primer director del "Corriere della Sera". La seva novel·la més difosa, aquesta gemma titulada Un casament a províncies, fou recuperada fa escassament vint anys i presentada com una obra mestra per un duet d'excepció, Natalia Ginzburg i Italo Calvino.

Llegir ara Un casament a províncies, vol dir heure-se-les amb un testimoni concloent de joventut narrativa. El pas del temps no li ha llevat cap engruna de frescor i la novel·la continua sorprenent per la seva destresa, per la carrega d'ingenuïtat que tragina i per la manera de presentar un cas sense grandeses i en aparença intrascendent: la història d'una adolescent, Denza, narrada en

primera persona, que passa de ser una noieta agraciada i massa jove fins a una noia granada amb perill de quedar-se per vestir sants. Entre el cap i la punta, i en no gaire més d'un centenar de pàgines, s'escolen els anys d'una llarga il·lusion amorosa juntament amb la poesia i els somnis d'un sentiment peixat més per les aparences que no pas per la realitat. Tot plegat, per acabar en el mal tràngol d'una frustració. Fugen la poesia i el romanticisme d'un amor fictici i platònic, però el seny casolà imposa l'alternativa d'un casori de conveniència com s'escau a l'arquetipus de ciutat provinciana que aixopluga la història.

Sorprèn, en una narradora del XIX, el domini del temps narratiu, el to de confiança a mig aire que pren la novel·la, el simbolisme que emmascara els personatges i l'aprenentatge del prosaisme del viure que clou admirablement la història. Lluny de les pulsions romàntiques intuïdes en la sotragada d'una gran amor, la realitat condemna a seguir el cademat familiar, a ser una altra baula d'un paisatge pràctic -com el de la sala de la llar paterna, per exemple- on les cadires i la taula conviuen amb els sacs de blat de moro, les patates i les castanyes del consum de l'any. Frustrada la gran història i amb tres fills que li puguen, Denza ha recuperat el posat tranquil i pallús d'abans, i fins i tot s'engreixa.

-
Pla i muntanya. Antologia poètica, per Mossèn Antoni Navarro. Edició de Joan Cornudella i Xavier Macià. Garsineu Edicions. Tremp, 1994.

-

La poesia d'Antoni Navarro (1867-1936) es presenta com la d'un dels seguidors més conspicus que donà la nodrida escola de síntesi

entre Verdaguer i Maragall. Segons Alexandre Plana, es tracta, efectivament, d'una poesia que recull l'esperit del segon i s'acosta a les visions èpiques del primer. Era fill dels aspres del Pirineu lleidatà, de Vilaller, i es distingí a més de poeta, com un entusiasta animador de l'esperit de la Renaixença per terres del Ponent català. Per això és un tipus que encaixa bé en les consideracions apuntades per Bonaventura Pelegrí, a Lleida en la Renaixença literària de Catalunya (1935), en el sentit que d'ençà que en el rellotge del temps sonà per a Catalunya l'hora històrica de la seva renaixença literària, Lleida no ha estat pas una ciutat inoperant i aliena al moviment de vibració de les terres catalanes. Efectivament, Antoni Navarro es dibuixa com un dels noms de relleu de la poesia lleidatana al costat de Magí Morera i Galícia i de Josep Estadella, rera les petjades romàntiques de Lluís Roca i Florejachs i de Josep Pleyan de Porta, i abans de l'arribada de Jaume Agelet i Garriga.

L'obra literària d'Antoni Navarro ha patit un temps llarg de silencis editorials, sortosament trencats per l'antologia Pla i muntanya que n'ofereix una mostra generosa i triada, estrictament, amb criteris de qualitat. Ens permet acostar-nos a l'eix d'una poesia que vibrava d'anhels religiosos, que s'embadalia davant l'espectacle i la bellesa de la natura, que sentia créixer, fonçal, l'amor a la pàtria i s'interioritzava per a reflectir la complexitat, el dolor i les angoixes dels propis sentiments. Un tot coherent dins de les coordenades que li tocà de viure i més, encara, si tenim en compte que li fou difícil defugir l'ombra poderosa dels dos poetes que més admirava, Jacint Verdaguer i Joan Maragall.

Isidor Cònsul